

ELŻBIETA KOWALIK

Uniwersytet Gdański

PROFESOR BOLESŁAW NIEMIERKO

Są ludzie, którzy w naszych umysłach, sercach i wdzięcznej pamięci zajmują miejsce szczególne i to nie tylko dlatego, że z nami są i pracują, ale przede wszystkim dlatego, że ze skarbicy swej mądrości hojnie i bezinteresownie dają nam to, co najlepsze i najszlachetniejsze. Jedną z tych niezwykłych postaci jest niewątpliwie profesor Bolesław Niemierko.

Urodził się 17 lipca 1935 roku w Poznaniu, w inteligenckiej rodzinie, nieźle zabezpieczonej materialnie. Ojciec, z wykształcenia inżynier, z zamiłowania humanista – bibliofil, biegle władający kilkoma językami, był właścicielem znacznego majątku ziemskiego i dobrze prosperującej wytwórni leków. Matka, osoba wrażliwa i religijna, ukończyła pensję dla dziewcząt z tzw. dobrych domów¹. Szczęśliwe dzieciństwo Profesora zakończyło się wraz z wybuchem II wojny światowej. W jej wyniku rodzina utraciła wszelkie środki do życia i, próbując dostosować się do zmian ustrojowych po 1945 roku, znalazła się na Ziemiach Odzyskanych, w Olsztynie, gdzie w osamotnieniu i poczuciu beznadziei żyła ze skromnych zarobków ojca zatrudnionego na stanowisku podrzędnego referenta. Dodatkowym ciosem dla rodziny była śmierć dwunastoletniej, jedynej siostry Profesora. Z zawieruchy wojennej ocalał, na szczęście, bogaty księgozbiór, który dla przyszłego naukowca był pierwszym kontaktem ze światem literatury i sztuki. Izolujący się od rówieśników, otoczony czułą opieką ze strony rodziców, czytał coraz ambitniejsze pozycje klasyki literatury pięknej, nie stroniąc od książek popularno-naukowych, zwłaszcza z fizyki.

¹ Kowalik E., *Profesor Bolesław Niemierko*, [w:] B. Niemierko, E. Kowalik (red.), *Perspektywy diagnostyki edukacyjnej*, Wydawnictwo UG, Gdańsk 1998

W wieku niespełna siedemnastu lat Profesor Niemierko ukończył szkołę średnią w Olsztynie (1952 r.). Postanawiając, że po maturze nie podejmie studiów, poprzestał na samokształceniu w zaciszu domowej biblioteki. Wolę jedynaka zaaprobowali rodzice, pozostawiając mu swobodę w wyborze własnej drogi życiowej. Ucząc się samodzielnie, nasz Jubilat zmienił po dwóch latach decyzję i przystąpił do egzaminów wstępnych na wymarzony kierunek, którym było dziennikarstwo na Uniwersytecie Warszawskim. Był to rok 1954 i nie po raz pierwszy sytuacja geopolityczna skorygowała plany Profesora. Nie wystarczył znakomicie zdany egzamin, dla przyszłego dziennikarza ważniejsze były wówczas rekomendacje polityczne. Na dziennikarstwo Profesor nie został przyjęty, ale wykorzystał możliwość podjęcia studiów na pedagogice na UW, gdzie akurat były wolne miejsca.

Dla przyszłego twórcy *pomiaru sprawdzającego wielostopniowego*, najcenniejszym wspomnieniem z czasów studiów okazało się spotkanie z wybitnym polskim pedagogiem, profesorem Bogdanem Nawroczyńskim. Autor *Zasad nauczania*, mimo podeszłego już wieku, był nadal w doskonałej formie intelektualnej, prowadził znakomite wykłady oraz seminaria, i – jak prawdziwy Mistrz – przygotował swoich wychowanków do przyszłej samodzielnej pracy badawczej. Profesor Niemierko, wspominając tego wielkiego pedagoga, zawsze wyraża się o nim z najgłębszym podziwem i szacunkiem, znacznie wykraczającym poza klasyczny schemat relacji uczeń – nauczyciel.

1 stycznia 1960 roku, jako absolwent pedagogiki, autor pracy magisterskiej na temat *Pogląd na świat współczesnej młodzieży polskiej*, napisanej pod kierunkiem prof. Bogdana Nawroczyńskiego, legitymujący się dodatkowo ukończeniem dwuletnich studiów polonistycznych na Uniwersytecie Warszawskim, wraca na Mazury jako nauczyciel polonista w szkole podstawowej w Olsztynie. Po roku podejmuje pracę w liceum pedagogicznym w Mrągowie. Równoległe niejako zaczyna gromadzić materiał empiryczny do własnej pracy doktorskiej, uczestnicząc w seminarium naukowym, prowadzonym przez profesor Marię Ossowską. Doktorat uzyskuje w 1966 roku na Wydziale Pedagogicznym Uniwersytetu Warszawskiego, broniąc pracę na temat *Niepowodzenia dydaktyczno – wychowawcze nauczycieli szkół podstawowych*², której promotorem pracy był profesor Tadeusz Pasierbiński.

Niemal dokładnie w tym samym czasie doszło do spotkania Naszego Jubilata z kolejnym wybitnym polskim pedagogiem: profesorem Wincentym

² Praca wydana drukiem: Niemierko B., *Niepowodzenia dydaktyczno-wychowawcze nauczycieli szkół podstawowych*, PZWS, Warszawa 1966.

Okoniem, wówczas Dyrektorem Instytutu Pedagogiki w Warszawie, zaproszonym do Olsztyna na wykłady dla nauczycieli. Zabierający głos w dyskusji, młody nauczyciel, Bolesław Niemierko tak dalece zwrócił na siebie uwagę prelegenta, że otrzymał propozycję pracy w Instytucie Pedagogiki w Warszawie.

Tak rozpoczął się 18-letni okres warszawski w życiu profesora Niemierki i jego spotkanie z pomiarem dydaktycznym. Powodów wyboru pomiaru dydaktycznego, jako specjalizacji naukowej, Profesor wymienia kilka. Przede wszystkim Instytut Pedagogiki, w którym Profesor pracował, był koordynatorem badań międzynarodowych, dotyczących osiągnięć szkolnych z przedmiotów przyrodniczych, podjętych w ramach przystąpienia Polski w 1968 roku do stowarzyszenia *The International Association of the Evaluation Educational Achievement*. Nie bez znaczenia dla decyzji Profesora była także jego fascynacja statystyką dla pedagogów, zapoczątkowana studiami własnymi nad wydanym w 1965 roku podręcznikiem Guilforda³. Natomiast znajomość języka angielskiego umożliwiła mu nie tylko korzystanie z materiałów źródłowych, docierających do Instytutu poprzez stowarzyszenie IEA, ale także uczestniczenie w międzynarodowych kursach i konferencjach szkoleniowych organizowanych przez to stowarzyszenie.

Współpraca Profesora Niemierki z IEA trwała ponad 20 lat. Na jednej z konferencji szkoleniowych, w 1961 roku w Szwecji, zajęcia prowadził światowej sławy psycholog i pedagog Benjamin Bloom. To wtedy po raz pierwszy Nasz Jubilat zaczął myśleć nad własną taksonomią celów nauczania, powszechnie znaną jako *Taksonomia ABC*. Po każdym powrocie do kraju ze spotkań organizowanych przez IEA Profesor odczuwał wewnętrzną potrzebę upowszechniania zdobywanej wiedzy, dzielenia się nią z szerszym gronem praktykujących nauczycieli. W 1969 roku objął w Instytucie Pedagogicznym stanowisko kierownika Pracowni Metodologii Badań Pedagogicznych, współpracując równocześnie z Centralnym Ośrodkiem Metodycznym w Warszawie oraz wygłaszając liczne prelekcje dla nauczycieli w całym kraju. Tak doszło do nawiązania współpracy z Ośrodkiem Metodycznym we Wrocławiu, skupiającym przyszłych pasjonatów pomiaru dydaktycznego, reprezentujących różne dyscypliny kierunkowe: od polonistyki (Tadeusz Patrzalek, Leopold Pańtak) po fizykę (Eugeniusz Gabryelski), czy chemię (Krystyna Czupiał). Ludzie ci sami stworzyli nieformalną strukturę organizacyjną o charakterze seminarium naukowego, podejmując coraz dojrzalsze próby przenoszenia teorii pomiaru

³ Guilford. T., *Podstawy statystyki dla psychologów i pedagogów*, PWN, Warszawa 1965.

dydaktycznego na grunt własnych dyscyplin. Do legendy przeszły seminaria, organizowane w Karpaczu czy w Szklarskiej Porębie, w skromnych pensjonatach, łączące intensywny wysiłek umysłowy z narciarstwem. Z tego zespołu wywodzą się przyszli współpracownicy Profesora, koordynatorzy badań międzynarodowych, autorzy wielu publikacji z zakresu pomiaru dydaktycznego. Wtedy też powstała książka: *ABC testów osiągnięć szkolnych*⁴.

W lipcu 1972 roku odbył się pierwszy kurs pomiaru dydaktycznego we Włocławku, na którym wykłady i ćwiczenia ze statystyki dla pedagogów prowadził Profesor Niemierko, a ćwiczenia z nauczycielami poszczególnych specjalności - jego wychowankowie, uczestnicy seminarium włocławskiego. Ciekawostką jest fakt, że jednym z zaproszonych na wykłady do Włocławka był pionier badań testowych w Polsce – profesor Tadeusz Konopnicki. Kursy takie kontynuowane były w kolejnych latach, ciesząc się ogromnym zainteresowaniem wśród nauczycieli.

W 1976 roku Bolesław Niemierko uzyskał habilitację na Wydziale Pedagogicznym Uniwersytetu Warszawskiego na podstawie książki „*Testy osiągnięć szkolnych. Podstawowe pojęcia i techniki obliczeniowe*”⁵.

Po habilitacji Profesor rozstał się z Instytutem Badań Pedagogicznych i objął funkcję wicedyrektora Instytutu Badań nad Młodzieżą (1977–1980) w Warszawie, a następnie wicedyrektora Instytutu Kształcenia Nauczycieli w Warszawie (1981–1983). W roku 1980 skorzystał z rocznego stypendium Fulbrighta w University of California, Los Angeles. W USA przebywał (także wykładając) jeszcze trzykrotnie: w 1985 roku (trzy miesiące), 1990 roku (trzy miesiące) i 1992 roku (10 miesięcy), współpracując z takimi autorytetami naukowymi, jak np. Anthony Nitko z uniwersytetu w Pittsburgu.

W roku 1983 rozpoczął się w życiu Profesora Niemierki okres bydgoski, zapoczątkowujący jego działalność akademicką. Wtedy też Profesor był organizatorem i patronem naukowym ogólnopolskich badań osiągnięć szkolnych realizowanych według projektu IEA, których wyniki opublikowane zostały w kilkunastu tomach w kraju i za granicą. Było to pierwsze, i jak dotychczas jedyne przedsięwzięcie badawcze przeprowadzone na taką skalę według najlepszych wzorców metodologicznych. W Bydgoszczy powstały kolejne ważne w dorobku Profesora pozycje: *Pomiar sprawdzający w dydaktyce*⁶ i *Między oceną szkolną a dydaktyką*⁷ oraz rozdziały

⁴ *ABC testów osiągnięć szkolnych*, Niemierko B (red), WSiP, Warszawa 1975.

⁵ Niemierko B., *Testy osiągnięć szkolnych. Podstawowe pojęcia i techniki obliczeniowe*, WSiP, Warszawa 1975.

⁶ Niemierko B., *Pomiar sprawdzający w dydaktyce*, PWN, Warszawa 1990.

*Sztuki nauczania*⁸, wielokrotnie wznawianego podręcznika akademickiego redagowanego przez Krzysztofa Kruszewskiego. Pracując w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Bydgoszczy, Bolesław Niemierko otrzymał w 1988 roku nominację na profesora nadzwyczajnego nauk humanistycznych.

Od jesieni 1989 r. rozpoczął się w życiu Bolesława Niemierki okres gdański, który trwa do dzisiaj. Profesor zatrudniony został na Uniwersytecie Gdańskim, gdzie powierzono mu najpierw funkcję kierownika Zakładu Metodologii Badań Pedagogicznych, a później kierownika Międzywydziałowego Studium Pedagogicznego. W październiku 2003 roku z inicjatywy Profesora powołano w Instytucie Pedagogiki UG Zakład Diagnostyki Edukacyjnej, którego kierowanie mu powierzono.

W roku 1993 Bolesław Niemierko otrzymał mianowanie na stanowisko profesora zwyczajnego na Uniwersytecie Gdańskim.

Poza badaniami *IEA*, Profesor pełnił funkcję eksperta w programach unijnych *MOVE* i *IMPROVE* (modernizacja kształcenia zawodowego) oraz w *Nowej Maturze*. W latach 1991–2004 przeprowadził dziesięć krajowych konferencji z nowej dziedziny – *diagnostyki edukacyjnej*, a ostatnia z tych konferencji odbyła się w Krakowie.

Od ponad ćwierć wieku prowadzi duże seminarium doktoranckie na temat pomiaru dydaktycznego, oceniania osiągnięć uczniów i diagnostyki edukacyjnej. Do chwili obecnej 36 dydaktyków różnych przedmiotów szkolnych uzyskało pod jego kierunkiem doktorat nauk humanistycznych w zakresie pedagogiki. Niemniej znaczące wydają się dla polskiej dydaktyki i systemu edukacji kierowane przez Profesora Podyplomowe Studium Pomiaru Dydaktycznego oraz Podyplomowe Studium Ewaluacji Dydaktycznej, które w kolejnych edycjach ukończyło setki nauczycieli, doradców metodycznych, a także wielu późniejszych pracowników komisji egzaminacyjnych.

W 1999 roku powstała kolejna, już kilkakrotnie wznawiana, książka Profesora: *Pomiar wyników kształcenia*⁹, a w trzy lata później ukazała się następna: *Ocenianie szkolne bez tajemnic*¹⁰.

⁷ Niemierko B., *Między oceną szkolną a dydaktyką*, WSiP, Warszawa 1991 (i trzy kolejne wydania).

⁸ *Sztuka nauczania*, K. Kruszewski (red), PWN, Warszawa 1991, 2004 (wyd. zmienione).

⁹ Niemierko B. *Pomiar wyników kształcenia*, WSiP, Warszawa 1999 (i trzy kolejne wydania).

¹⁰ Niemierko B., *Ocenianie szkolne bez tajemnic*, WSiP, Warszawa 2002 (i dwa kolejne wydania).

W całej nieprzeciętnej aktywności zawodowej Profesor Niemierko nie zapomniał o młodzięczych marzeniach, o dziennikarstwie. I tu znalazł sposób na realizację swojej pasji. W latach 1999–2003 zamieszczał felietony w miesięczniku *Gazeta Uniwersytecka*, piśmie społeczności akademickiej Uniwersytetu Gdańskiego. Większość stałych czytelników tego pisma zaczynała lekturę właśnie od felietonów Profesora. Te barwne, dowcipne i błyskotliwe artykułiki zebrane zostały i wydane pod wspólnym tytułem *Opowieści dydaktyczne dla profesorów i studentów*¹¹.

Wszystkie wydane przez Profesora teksty – a jest twórcą kilkunastu książek, redaktorem kilkunastu innych, oraz autorem około 200 artykułów naukowych i popularnonaukowych – cieszą się wielką popularnością i zasłużonym szacunkiem w środowisku nauczycielskim. Stały się klasyką polskiego pomiaru dydaktycznego. Za niektóre z nich Profesor otrzymał nagrody naukowe, wśród których za najważniejsze uznaje:

- Nagrodę Naukową Wydziału I Nauk Społecznych Polskiej Akademii Nauk w zakresie pedagogiki i psychologii za pracę *Testy osiągnięć szkolnych*, 1976,
- Nagrodę indywidualną Ministra Edukacji Narodowej za pracę *Pomiar sprawdzający wielostopniowy*, 1988,
- Nagrodę Naukową Wydziału I Nauk Społecznych Polskiej Akademii Nauk w dziedzinie pedagogiki za pracę *Pomiar sprawdzający w dydaktyce*, 1990.

W wypełnionym do ostatniej minuty pracowitym życiu Profesora zawsze znajduje się czas dla studentów (na Wydziale Chemii UG, gdzie od lat prowadzi zajęcia z pedagogiki, nazywany jest *Naszym Profesorem*), seminarzystów, nauczycieli, współpracowników, słowem – każdego, kto potrzebuje konsultacji, rady, opinii, informacji.

O swoim życiu osobistym Profesor mówi bardzo niechętnie, chroniąc swoją prywatność we wnętrzu sopockiego mieszkania lub daleko, nad Morzem Śródziemnym, w Hiszpanii. Najbliższą Profesorowi osobą jest Żona Ada, Jego towarzyszka życia, partnerka, wiernie towarzysząca mu we wszystkich podejmowanych działaniach, życzliwy, ale jednocześnie krytyczny czytelnik kolejnych, pisanych przez Profesora prac.

Czyż najlepszym komentarzem do tak niezwykłego życiorysu nie jest głęboka myśl Alberta Einsteina: *Tylko życie poświęcone innym, warte jest przeżycia.*

¹¹ Niemierko B., *Opowieści dydaktyczne dla profesorów i studentów*, Płock 2002.